

نقدی بر درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان

رونالد وارداف، ترجمه رضا امینی. تهران: بوی کاغذ (بوکا)، ۱۳۹۳.
چاپ نخست، ۶۶۲ صفحه.

آتوسا رستم‌بیک تفرشی^۱

چکیده

هدف یادداشت حاضر معرفی و نقد ترجمه ویراست پنجم یکی از آثار کلاسیک در حیطه جامعه‌شناسی زبان با عنوان “An Introduction to Sociolinguistics” تألیف رونالد وارداف (۲۰۰۶) است. کتاب *درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان* توسط دکتر رضا امینی (۱۳۹۳) ترجمه شده است و نشر بوی کاغذ آن را با حمایت علمی شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به چاپ رسانده است. به‌منظور ارائه این نقد از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است و طی آن متن ترجمه‌شده با متن اصلی اثر نیز مقایسه شده است. ترجمه اصطلاح‌های تخصصی نیز با سایر آثار ترجمه یا نگارش‌شده در حیطه جامعه‌شناسی زبان مقایسه و مورد ارزیابی قرار گرفته است. اهمیت و گستره موضوعات مطرح‌شده، طرح مباحثی تفکربرانگیز برای هر یک از موضوعات، پیشنهادهایی برای پژوهش، و معرفی منابعی برای مطالعه بیشتر در هر فصل از جمله ویژگی‌های ارزشمند کتاب حاضر است. در سرتاسر کتاب برای طرح و تبیین موضوع به پژوهش‌های بسیاری از زبان‌های گوناگون مانند فارسی، ژاپنی، چینی، کره‌ای، آفریقایی، انواع زبان‌های بومی آمریکایی و استرالیایی و ... ارجاع داده شده است و در نتیجه اندوخته‌ای ارزشمند از منابع روزآیند و بسیار متنوع در حیطه‌های مورد بحث حاصل شده است. در بررسی ترجمه کتاب، وفاداری به متن اصلی، ترجمه بسیار دقیق، خلاقیت در ترجمه برخی از اصطلاحات، اشتباهات ویرایشی و نگارشی بسیار اندک، و چاپ خوب کتاب جلب توجه می‌کند. البته در تنظیم فهرست مطالب و برخی پانوشته‌ها و همچنین ترجمه چند اصطلاح، نکاتی برای بهتر شدن اثر پیشنهاد شده است. از آن جمله می‌توان به ضرورت ارائه واژه‌نامه در ویراست بعدی ترجمه با توجه به اهمیت، تنوع و تعداد بسیار زیاد اصطلاحات تخصصی در کتاب است تا پژوهشگران بتوانند از این منبع جامع به عنوان مرجعی ارزشمند برای آشنایی با برابر‌نهادهای اصطلاحات تخصصی پایه نیز استفاده نمایند.

واژگان کلیدی: جامعه‌شناسی زبان، نقد، وارداف.

۱. استادیار پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

۱. مقدمه

کتاب "An Introduction to Sociolinguistics" (وارداف، ۲۰۰۶) دو دهه است که به عنوان یکی از محبوب‌ترین کتاب‌های درسی در جامعه‌شناسی زبان شناخته می‌شود (بکر، ۲۰۰۷) و این در شرایطی است که همزمان در رقابت با کتاب‌هایی چون ویراست دوم هولمز (۲۰۰۱)، مستری و همکاران (۲۰۰۰) و رومین (۲۰۰۰) و کتاب‌های دیگری از همین دست بوده است. همانند ویراست چهارم محتوای اصلی کتاب به چهار بخش تقسیم شده است (چان، ۲۰۰۶). ویراست پنجم این کتاب چهار سال بعد از ویراست چهارم و بیست سال پس از ویراست اول آن در سال ۲۰۰۶ توسط انتشارات بلک‌ول چاپ شده است. کتاب اصلی در ۴۲۶ صفحه مشتمل بر چهار بخش و شانزده فصل تنظیم شده است. کتاب با فهرست مطالب آغاز می‌شود؛ و پیش از صفحه عنوان بخش اول، پیش‌گفتار نویسنده و بخش تقدیر و تشکر گنجانده شده است. در پایان کتاب نیز فهرست منابع و نمایه ارائه شده است. کتاب حاضر به عنوان یکی از منابع اصلی درس جامعه‌شناسی زبان در دروه‌های کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی در بسیاری از دانشگاه‌های ایران و خارج از کشور آموزش داده می‌شود.

تمامی فصل‌های کتاب با مقدمه‌ای درباره موضوع مورد بحث در آن فصل آغاز می‌شود، هر چند که این مطالب تحت عنوان مقدمه قرار نگرفته است. در عین حال در همه فصل‌ها موضوعاتی تفکربرانگیز تحت عنوان «بحث» مطرح شده است که تعدادشان در فصل‌های مختلف و با توجه به تعدد مباحث اصلی متفاوت است. همه فصل‌های کتاب با معرفی منابعی برای مطالعه بیشتر پایان می‌گیرد. زیرعنوان‌های درون فصل‌ها بدون شماره‌گذاری و تنها با تغییر فونت (اندازه و برجسته‌کردن) مشخص شده است. از کلیه ابزارهای نگارشی چون استفاده از علائم سجاوندی، تغییر قلم، ایتالیک کردن، پرانتز، کروسه، شماره‌گذاری، استفاده از حروف الفبا و غیره برای تأکید بر برخی موارد و تسهیل خواندن و درک متن استفاده شده است.

یکی از اصلی‌ترین نقاط قوت این کتاب، پیشنهاد بسیار جامعی است که از مباحث مطرح در جامعه‌شناسی زبان ارائه می‌کند. همانطور که پیشتر ذکر شد، این کتاب به منظور استفاده به عنوان یک کتاب درسی تألیف شده است و مخاطب درجه اول خود را دانشجویانی در نظر می‌گیرد که دانش اندکی درباره زبان‌شناسی دارند. به این ترتیب نویسنده تلاش کرده است که بیشترین اطلاعات را به گویاترین شیوه به دانشجو منتقل نماید. در همه فصل‌ها آنچه که به عنوان پرسش‌هایی برای بحث مطرح می‌شود، می‌تواند به عنوان منبعی برای بحث‌های کلاسی و ایجاد بارش فکری توسط مدرس به کار گرفته شود.

۲. بررسی شکلی و محتوایی متن اصلی و ترجمه کتاب

طرح روی جلد کتاب، برگرفته از نسخه اصلی کتاب است، طرحی با رنگ‌آمیزی بسیار خوشایند و تصویری که لایه‌های مختلف اجتماع و شیوه‌های مختلف ارتباط را به ذهن متبادر می‌کند. کیفیت کاغذ استفاده شده و نیز کیفیت چاپ بسیار خوب است، به‌گونه‌ای که تمیزی چاپ و کیفیت کتاب به‌ویژه در صحافی، که تورق کتاب را آسان نموده است، از ویژگی‌هایی است که پیش از خواندن متن جلب توجه می‌نماید. حاشیه‌ها در همه صفحات به‌خوبی رعایت شده است، و با وجود حجم زیاد کتاب، اشکالی از نظر صفحه‌آرایی شامل پاراگراف‌بندی‌ها، تنظیم جدول‌ها و نمودارها و سرآیند صفحات در هیچ یک از صفحات به‌چشم نمی‌خورد. به‌طور کلی، می‌توان با قاطعیت گفت، کتاب حاضر نمونه‌ای از یک چاپ تمیز و خوب است.

نسخه ترجمه کتاب اصلی مشتمل بر ۶۶۲ صفحه است. با فهرست مطالب آغاز می‌شود و پس از پیش‌گفتار نویسنده و مترجم پانزده فصل را دربر می‌گیرد، و در آخر نتیجه‌گیری، فهرست منابع و نمایه قرار دارد. فهرست مطالب منطبق با متن اصلی است و تنها عنوان بخش‌ها در آن گنجانده نشده و صفحه عنوان بخش‌ها نیز از متن حذف شده است، هرچند که در انتهای فصل اول کتاب یعنی در مقدمه، ذکر شده است، مطالب در قالب چهار موضوع کلی سازمان یافته است و فصل‌های مرتبط با هر بخش نیز معرفی شده‌اند. علاوه‌براین، فصل شانزدهم کتاب اصلی، یعنی نتیجه‌گیری، تنها سه صفحه است و به همین دلیل در ترجمه کتاب به عنوان یک فصل در نظر گرفته نشده و تنها با عنوان نتیجه‌گیری آمده است. باوجود این، پیشنهاد می‌شود که در ویراست بعدی فهرست مطالب (هم بخش‌ها و هم تعداد فصل‌ها) منطبق با کتاب اصلی باشد، از آنجاکه در متن اصلی نویسنده در صفحه عنوان هر بخش جملاتی از افراد سرشناس و نظریه‌پرداز در این حیطه را نقل می‌کند که با موضوعات مطرح در آن بخش همسو است، ترجمه آن‌ها کتاب را جذاب‌تر نیز می‌نماید.

در فصل اول کتاب با عنوان «مقدمه» موضوعاتی چون دانش زبانی، زبان و جامعه، تنوع زبان، زبان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی زبان و غیره مطرح شده است. نویسنده با طرح مباحثی چون توانش و کنش زبانی و وجود جامعه زبانی همگن از منظر چامسکی، این دیدگاه را در مقابل دیدگاه زبان‌شناسان اجتماعی قرار می‌دهد که مخالف زبان‌شناسی جامعه‌زوده هستند و به این ترتیب مبحث زبان و جامعه را مطرح می‌نماید.

بخش اول کتاب با عنوان «زبان‌ها و جامعه‌ها» از فصل دوم تا پنجم را دربر می‌گیرد. در فصل دوم، تفاوت میان زبان‌ها و گویش‌ها و انواع تنوعات منطقه‌ای و اجتماعی مورد بحث و بررسی قرار

می‌گیرد. فصل سوم به بررسی زبان‌های پیچین و کریول اختصاص دارد. فصل چهارم با عنوان «انتخاب یک کد»، در اصل موضوع دوزبانگی و چندزبانگی را مورد توجه و بحث قرار داده است و مباحثی چون کدگردانی و هویت اجتماعی و انتخاب کد را مطرح می‌نماید. فصل پنجم بر جامعه‌های گفتاری و مفاهیمی چون جامعه‌های متقاطع، شبکه‌های اجتماعی و خزانه‌های گفتار متمرکز است.

بخش دوم کتاب با عنوان «تنوع ذاتی»، فصل ششم تا هشتم را در بر می‌گیرد. در فصل ششم موضوعاتی چون تنوع منطقه‌ای، متغیر زبانی، گردآوری و تحلیل داده مطرح می‌شوند. به این منظور به اطلس‌های زبانی و مرزهای همگویی نیز اشاره می‌شود. فصل هفتم به برخی از مطالعات پیشرو و مقالات کلاسیک در این حیطه چون پژوهش لباو (۱۹۶۶) در نیویورک، ترادگیل (۱۹۷۴) در نوروچ، چسایر (۱۹۷۸) در ریدینگ انگلستان، ولفرام (۱۹۶۹) در دیترویت، میلروی‌ها (۱۹۷۸) در بلفاست و غیره اشاره شده است. همچنین، به موضوعات بحث‌برانگیز مرتبط پرداخته می‌شود. در فصل هشتم تحول زبان، دیدگاه سنتی در این زمینه، و تحولات جاری مورد بررسی قرار می‌گیرد. به این ترتیب، مطالعات مختلفی چون پژوهش لباو (۱۹۶۳) در مارتاوینیارد، پژوهش بیلی (۱۹۷۳) در زمینه تحول زبان، و مباحثی چون انتشار واژگانی و غیره مطرح می‌شود.

بخش سوم با عنوان «کارکرد واژه‌ها» تأثیر فرهنگ و بافت بر زبان را مورد بررسی قرار می‌دهد و فصل‌های نهم تا دوازدهم را شامل می‌شود. فصل نهم با عنوان زبان و فرهنگ، مباحثی چون نظام‌های خویشاوندی، رنگ، تابو و غیره را پوشش می‌دهد. به این منظور، به نظریه‌های سایپر و ورف و مباحثی که در تأیید یا رد این نظریه مطرح شده است، اشاره می‌شود. شیوه‌های مختلف گفت‌وگو در اقوام و جوامع اجتماعی مختلف با فرهنگ‌های متفاوت، برخی از مباحث مطرح در فصل دهم است. در فصل یازدهم، همبستگی و نزاکت از منظر جامعه‌شناسی زبان مورد بررسی قرار می‌گیرد و موضوعاتی چون «تو» و «شما» و خطاب واژه‌ها و غیره مطرح می‌شود. در این فصل به این موضوع توجه شده است که چگونه می‌توان یک پیام یکسان را در مقابل مخاطب‌های متفاوت به شیوه‌های متفاوتی منتقل کرد. در فصل دهم به کنش گفتارها، اصول همکاری گرایس و غیره پرداخته می‌شود.

بخش چهارم با عنوان «درک مسائل و مداخله آگاهانه»، فصل سیزدهم تا شانزدهم را شامل می‌شود. در فصل سیزدهم، جنسیت، شامل تفاوت‌ها و برخی تبیین‌ها مطرح می‌شود. در فصل چهاردهم با عنوان «محرومیت»، برتری جایگاه برخی زبان‌ها در جامعه و جایگاه پایین‌تر برخی دیگر از زبان‌ها مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. فصل پانزدهم با عنوان «برنامه‌ریزی زبانی» با ارائه مثال‌هایی از جوامع و زبان‌های مختلف، این موضوع حساس و بحث‌برانگیز را مورد توجه قرار می‌دهد. فصل

شانزدهم کتاب با عنوان «نتیجه‌گیری» در قالب پنج صفحه، جمع‌بندی از آنچه در کتاب مطرح شده بود ارائه می‌دهد. در این فصل نویسنده اذعان می‌دارد که با توجه به تنوع، گستردگی و پیچیدگی موضوعات مطرح در حیطه جامعه‌شناسی زبان، ارائه نتیجه‌گیری، کار آسانی نیست. در پایان نیز فهرست منابع و نمایه ارائه شده است. تعداد بسیار منابع به کار رفته در کتاب و استفاده از منابع جدید به‌خوبی منعکس‌کننده تلاش موفقیت‌آمیز نویسنده در پوشش مباحث گوناگون با ارجاع به منابع معتبر و روزآیند می‌باشد.

به لحاظ رعایت اصول نگارش و استفاده از ابزارهای برجسته‌سازی واژه‌ها و عبارات و تنظیم مطالب، همانند متن اصلی از همه امکانات چون ضخامت قلم، ایرانیک و ایتالیک کردن، پرانتز، کروشه، اعداد، حروف الفبا، حروف ابجد و سایر علائم سجاوندی به‌خوبی استفاده شده است. همچنین اصول جدا و سرهم‌نویسی در کل کتاب به‌خوبی رعایت شده است که نشان از دقت مترجم و ویراستار کتاب دارد. البته نمی‌توان ادعا کرد که در متنی با این حجم، هیچ اشکال ویرایشی وجود ندارد ولی تعداد آن‌ها اندک است (به عنوان نمونه در صفحه ۱۵۲ و ۱۵۳، «دوزبان‌گونی» با نیم‌فاصله نوشته شده است ولی در صفحه ۱۶۰ به هم چسبیده است و در صفحه ۱۸۵، واژه «مکزی» دو بار یعنی در انتهای یک خط و ابتدای خط بعد تکرار شده است). باینکه ماهیت مباحث و مطالب در مواردی موجب شده است که نمونه‌هایی از زبان انگلیسی یا زبان‌های دیگر در کنار فارسی و در یک خط گنجانده شود، تنظیم خطوط و فونت‌ها به بهترین نحو در سراسر کار، حفظ شده است (تنها در صفحه ۲۴۲ خط اول به نظر می‌رسد عدد باید به انگلیسی نوشته شود ولی فارسی است و در صفحه ۵۴۴ نیز باید برابرنهاد فارسی واژه انگلیسی "Eebonics" نیز نوشته شود). در موارد انگشت‌شماری در پانوشته‌ها اشکالاتی دیده می‌شود. به عنوان نمونه، در صفحات ۲۲، ۶۴، ۱۴۹، ۱۶۰ و ۳۸۱ برخی از پانوشته‌ها ایرانیک شده‌اند، درحالی‌که در کل کتاب از تنظیمات یکسانی برای پانوشته‌ها استفاده شده است و هیچ‌یک ایرانیک نیستند. در موارد انگشت‌شماری نیز معادل پانوشته‌شده نام و یا اصطلاح با ترجمه یا معادل در متن اصلی همخوانی ندارد، مانند صفحه ۱۴۵، پانوشته اول "wassink" است ولی در ترجمه «واسنیک» نوشته شده است و یا صفحه ۲۱۱، پانوشته چهارم "discursive practices" در فارسی به «کردارهای گفتمانی» ترجمه شده است. در صفحه ۱۱۶، پانوشته دوازده "Negrohollads" اشکال حروف‌چینی دارد و n از قلم افتاده است. در ترجمه پانوشته ۸ صفحه ۱۱۶ نیز اشکالی دیده می‌شود. در صفحه ۴۶۰، در پانوشته چهارم "prepatory" دو حرف از میان واژه از قلم افتاده‌اند. در

صفحه ۵۰۳ نیز پانویشت چهارم با معادل فارسی آن همخوانی ندارد.

به لحاظ محتوایی آنچه در مطالعه متن اصلی جلب توجه می‌نماید وجود جملات طولانی دربردارنده نقل قول‌ها، ارجاعات به نام‌ها و مکان‌ها و اصطلاحاتی از زبان‌های مختلف، مانند فرانسوی و آلمانی، صربی و غیره است که همه این موارد بر دشواری ترجمه متن می‌افزاید. با وجود این، مشخص است که مترجم زمان زیادی را برای ارائه ترجمه‌ای خوب و روان اختصاص داده است. در مجموع، این اثر را می‌توان نمونه‌ای از یک ترجمه موفق و بسیار کم‌خطا معرفی کرد. یکی از ویژگی‌های بارز ترجمه، وفاداری مترجم به متن اصلی است به گونه‌ای که هر واژه‌ای که نویسنده برای درک بهتر متن به آن افزوده در داخل کרוشه قرار گرفته است، شاید بتوان گفت، مترجم محترم در این مورد کمی وسواس و سخت‌گیری نسبت به خود نیز روا داشته است. در عین حال اگر به دلیلی چون ترجمه‌ناپذیری یک عبارت، یا نامتناسب بودن آن در زبان فارسی، مترجم مجبور به حذف یک عبارت شده، در پانویشت به آن اشاره کرده است (ص. ۹۳). دقت در چنین مسائل ریزی، این احساس را در خواننده ایجاد می‌کند که با ترجمه‌ای قابل اطمینان و تا حد ممکن نزدیک به متن اصلی، روبه‌رو است. مترجم با ظرافت هر جایی که لازم بوده، مثال‌ها را به زبان فارسی ترجمه و در مواردی از ترجمه مثال‌ها خودداری نموده است. علاوه بر این، مترجم توضیحاتی را برای برخی اصطلاحات در پانویشت ارائه کرده است که بر قوت کار افزوده است، به عنوان نمونه در صفحات ۱۲۳، ۱۳۳، ۱۳۷، ۱۷۲، ۴۱۵، ۵۱۲، ۵۱۴، ۵۵۲، و غیره. البته به گمان نگارنده، مترجم می‌تواند بر تعداد این موارد بیفزاید. برای مثال، مترجم در صفحه ۱۵۴ برای اصطلاح “soap opera” که به «سریال‌های آبکی» ترجمه کرده است (که البته مناسب‌ترین برابر نهاد نیست)، می‌توانست در پانویشت به این موضوع نیز اشاره کند که این نوع از سریال‌ها بسیار پرطرفدارند و برخی از آن‌ها بیش از بیست سال به طول می‌انجامد و روزانه پخش می‌شود. در مورد واژه “rapping” در صفحه ۵۴۷ که به عنوان یک سبک صحبت کردن به «پرحرفی» برگردانده شده است، مترجم می‌توانست در پانویشت به سبک رپ در موسیقی که نوعی صحبت کردن موزون و سریع است اشاره کند. توضیحاتی درباره «عامه‌شناسان» که برگردان واژه “folklorist” در صفحه ۱۵۵ است و یا «ژارگون» در صفحه ۱۰۷ که برابر نهاد “jargon” است نیز می‌تواند به درک بهتر عبارت کمک کند. همچنین در مواردی نیز مترجم می‌توانست با ارائه نمونه‌هایی به زبان فارسی در پانویشت، مطالب را شفاف‌تر بیان کند. به عنوان نمونه، در صفحه ۲۴ نمونه‌هایی از گفته‌های کلیشه‌ای و لغزش زبانی به زبان انگلیسی ارائه شده است، که در زبان فارسی نیز می‌توان نمونه‌هایی برای آن آورد.

نکته‌ای که در ترجمه این اثر، به عنوان یک متن تخصصی، بسیار ارزشمند است، ارائه برابرنهاد اصطلاحات در پانویست است و مترجم محترم در این زمینه بسیار سخاوتمند عمل کرده است. آشنایی خواننده کتاب با این اصطلاحات و برابرنهاد آن‌ها جدای از محتوای کتاب، خود بسیار ارزشمند است و اگر این اصطلاحات در قالب واژه‌نامه در انتهای کتاب نیز فهرست می‌شدند، به پژوهشگران این حوزه کمک بیشتری می‌کرد.

در کنار نقاط مثبت بسیاری که در یادداشت جلب توجه می‌نماید، تعداد اندکی از پانویست‌ها نیازمند ویرایش و بازنگری است: پانویست نشدن همه نام‌های خاص (البته با توجه به تعداد بسیار نام‌ها و صفحات کتاب، امکان ارائه پانویست برای همه نام‌ها (افراد، مکان‌ها) محل تردید است)؛ ایرانی‌ک شدن چند پانویست (صفحات ۲۲، ۶۴، ۱۴۹، ۱۶۰، ۳۸۱)؛ اشکال حروف چینی (پانویست ۱۲، ص. ۱۱۶ و پانویست ۴، ص. ۴۶۰)؛ عدم ارائه پانویست در نخستین رخداد (کدگردانی و کدآمیزی ص. ۱۹)؛ تکرار یک پانویست در صفحات مختلف ("Brittany" در صص. ۵۶ و ۵۹؛ "vernacular" در صص. ۴۶ و ۷۵؛ "Diffusion" در صص. ۱۷۰ و ۵۶۸؛ "code-switching" در صص. ۱۵۲ و ۱۷۲؛ "intra-sentential" در صص. ۱۷۲ و ۱۸۳)؛ ارائه پانویست برای برخی اصطلاحات غیرتخصصی («برشتوک» در ص. ۴۶۰، «آجرچین» و «جورچین» در ص. ۵۳۹)؛ ارائه دو برابرنهاد برای یک اصطلاح (در صفحه ۲۲۹، "stop" به «بست‌واج» و در ۳۱۷ به «انسدادی» و "orthography" در صفحه ۱۵۷ به «خط» و در ۵۶۹ به «نظام نوشتاری»).

همان‌طور که پیش‌تر نیز ذکر شد، معادل‌یابی برای اصطلاح‌ها و برگردان واژه‌های غیرتخصصی در بیشتر موارد به بهترین نحو ممکن صورت گرفته است و با وجود حجم بالای کار تنها موارد انگشت‌شماری از برگردان‌ها شاید نیازمند بازبینی باشد. برخی از موارد قابل تأمل به این شرح است: ترجمه "entity" به «هستی‌مند»؛ "taboo" به «تابو» (بهتر است به برابرنهاد پیشنهادی «دشوآزه» (مدرسی، ۱۳۹۳: ۳۶۳) و (همایون، ۱۳۷۹: ۲۶۵) نیز اشاره شود)؛ "Superscript" در صفحه ۲۳۸ به «بالانویشت» ترجمه شده است. همایون (۱۳۷۹: ۲۵۸) برای این اصطلاح «برنویشت» را آورده است که به نظر گویاتر می‌آید؛ اصطلاح "American Sign Language" نیز به «زبان نشانه‌ای آمریکایی» ترجمه شده است، درحالی‌که اصطلاح «زبان اشاره آمریکایی» متداول‌تر است. علاوه‌براین، شاید بتوان برای واژه‌های «سنتا» (ص. ۵۱)، «حرف» (ص. ۶۵)، «اخلاف» (ص. ۱۳۳)، «متفرعن» (ص. ۳۹۵)، «محلا» (ص. ۴۷۵) جایگزین مناسب‌تری یافت.

شاید در کتاب حاضر، تنها بخشی که به واقع نیاز به ویرایش و بازبینی دارد، بخش پانویست‌ها

است. در موارد بسیاری، یک اصطلاح در اولین رخداد پانوشته نشده است، و یا چندین بار پانوشته شده است. در مورد پانوشته نام‌ها نیز یکدستی مشاهده نمی‌شود. بسیاری از نام‌ها در پانوشته ذکر نشده و البته بسیاری هم ذکر شده است. در موارد انگشت‌شماری نیز پانوشته اشتباه ثبت شده است. نمونه‌هایی از موارد ذکر شده، به شرح زیر دسته‌بندی می‌شود:

*** اشتباه در صفحه رخداد پانوشته:**

- در فصل اول یعنی مقدمه، برخی از اصطلاحات تخصصی که موضوع اصلی فصل‌های بعدی است، ذکر شده ولی معادل آن‌ها در فصل اول پانوشته نشده است، مانند: کدگردانی، کدآمیزی (صفحه ۱۹)، همبستگی و جنسیت (صفحه ۳۱).

- در صفحه ۱۵۱، معادل واژه سبک پانوشته شده است درحالی‌که پیشتر، ازجمله، در صفحه ۱۳۷ این واژه بدون پانوشته ذکر شده بود. درعین‌حال در صفحه ۱۹۰، باز هم این واژه پانوشته شده است.

- عبارت «فرانسوی قاره‌ای» در صفحه ۱۴۴ بدون پانوشته ذکر شده و در صفحه ۱۹۲ پانوشته شده است.

*** تکرار پانوشته در صفحات مختلف:**

- «Brittany» در صفحات ۵۶ و ۵۹؛ «vernacular» در صفحات ۴۶ و ۷۵؛ «Diffusion» در صفحات ۱۷۰ و ۵۶۸؛ «code-switching» در صفحات ۱۵۲ و ۱۷۲؛ «intra-sentential» در صفحات ۱۷۲ و ۱۸۳؛ «guise» (در صفحه ۱۹۱ این واژه سه بار در عبارت‌های مختلف پانوشته شده است که دو مورد آن می‌تواند حذف شود)؛ «idilect» در صفحات ۲۲۳ و ۲۵۱؛ «Yanyuwa» در صفحات ۵۰۸ و ۵۰۹؛ «S. Klein» در صفحات ۲۷۰ و ۳۲۴؛ «dialect mixture» در ۲۳۴ و ۳۱۰ و

*** پانوشته کردن برخی از اصطلاحات غیر تخصصی و غیر ضروری:**

- «سخنرانی» در ۱۵۳، «گفتار» در ۱۵۴، «جدی» در ۱۵۴، «ناهمجنس‌گرا» در ۱۹۹، «گروه سهامی» و «گروه همسود» در ۲۱۰، «سرکشی» در ۲۸۸، «ناقوس آزادی» در ۴۵۵، «برشتوک» در ۴۶۰، «غیرقابل‌حل» در ۵۶۳، «تأیید دیگربر» در ۵۸۹ و «پیشرفت شغلی» و «بانکداری» در ۵۹۳، «آجرچین» و «جورچین» در ۵۳۹ و ... در بافت رخدادشان اصطلاح تخصصی به‌شمار نمی‌روند.

*** عدم یکدستی در معادل‌یابی اصطلاحات:**

- در صفحه ۲۲۹ عبارت «بست‌واج» معادل “stop” به کار رفته است، ولی همین اصطلاح در صفحه ۳۱۷، به «انسدادی» ترجمه شده است، درعین حال در بیشتر متون تخصصی واژه انسدادی به کار می‌رود.
- “orthography” در صفحه ۱۵۷ به «خط» و در ۵۶۹ به «نظام نوشتاری» برگردان شده است.
- “pidginization” در صفحه ۱۰۹ معادل واژه پیجین‌سازی و در صفحه ۱۱۲ معادل پیجین‌شدگی پانوشته شده است.
- “statistical significance” در صفحه ۲۶۳ به «اعتبار آماری» و در صفحه ۲۷۲ به «معنامندی آماری» ترجمه شده است.

۳. سخن آخر

آنچه در معرفی و نقد کتاب ارزشمند «درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان» بیان شد، تنها برخی نکات و پیشنهاداتی است که توجه به آن‌ها می‌تواند در ویراست بعدی کتاب، بر دقت کار بیفزاید. همانطور که پیشتر نیز ذکر شد، درمجموع، این کتاب را می‌توان به عنوان یکی از کم‌اشتباه‌ترین آثار، چه در زمینه ترجمه و چه به لحاظ ویرایش و چاپ، به‌شمار آورد.

۴. فهرست منابع

- مدرسی، یحیی (۱۳۹۳). *درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- وارداف، رونالد (۱۳۹۳). *درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان*. ترجمه رضا امینی. تهران: انتشارات بوی کاغذ (بوکا) و پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- همایون، همادخت (۱۳۷۹). *واژه‌نامه زبان‌شناسی و علوم وابسته*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

Bailey, C.-J. N. (1973). *Variation and Linguistic Theory*. Washington, DC: Center for Applied Linguistics.

Bakker, Peter (2007). “An introduction to sociolinguistics”. *language in society*, vol. 36, Issue 2, Pp.315-315.

- Chan, Brian (2006). "An Introduction To Sociolinguistics: Fifth Edition". Linguistlist: <http://linguistlist.org/issues/17/17-1512.html>.
- Cheshire, J. (1978). Present Tense Verbs in Reading English. In Trudgill, P., *Sociolinguistic Patterns in British English*. London: Edward Arnold.
- Holmes, Janet (2001). *An introduction to Sociolinguistics*. Pearson Education Limited, Second edition.
- Labov, W. (1963). The Social Motivation of a Sound Change. *Word*, 19: 273–309. In Labov, P., *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, W. (1966). *The Social Stratification of English in New York City*. Washington, DC: Center for Applied Linguistics.
- Mesthrie, R., Swann, J., Deumert, A., & Leap, W. (2000). *Introducing Sociolinguistics*. Edinburgh University Press.
- Milroy, J. and L. Milroy (1978). Belfast: Change and Variation in an Urban Vernacular. In P. Trudgill (ed.), *Sociolinguistic Patterns in British English*. London: Arnold.
- Romaine, S. (2000). *Language in society: An introduction to sociolinguistics*. Oxford University Press.
- Trudgill, P. (1974). *The Social Differentiation of English in Norwich*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wardhaugh, R. (2006). *An introduction to sociolinguistics*. Australia: Blackwell publishing, fifth edition.